

Soitinlähtöinen ja luova MUPE -projekti lukuvuosi 2013 – 2014

Koillis-Lapin musiikkiopisto, Kemijärvi

Toiminnallisuus ja soitinlähtöisyys mupe-opetuksessa / Hanne Närhinsalo

Musiikkitekniikka / Pirkko Paananen-Vitikka ja Georgios Apostolakis

Ryhmän opettaja Mauno Tolonen ja kunkin periodin ensimmäisellä tunnilla Hanne Närhinsalo

Ryhmässä on kuusi oppilasta joiden omat soittimet ovat kaksi huilua, kaksi pianoa ja kaksi harmonikkaa.

Käytetyt oppikirjat A. Valli – J. Leinonen Perusaste 1 ja 2.

Oppitunnin pituus 60 minuuttia.

PERIODI I 11 oppituntia

PERIODIN SUUNNITELMA / Hanne Närhinsalo ja Mauno Tolonen

- Laulamista joka tunnille ja tunnin alkuun alkulaulu. Tämä pt 1 ajan.
- Opettaja laulaa kolmisoinnun ja oppilaat näyttävät sormella mihin suuntaan melodia menee.
- Melodiat ensin lauletaan, soitetaan, mietitään hahmo ja vasta sen jälkeen kirjoitetaan nuoteiksi.
- Kun laulu alkaa sujua, niin lauletaan kaanoneita esimerkiksi kappale Juokse kellokas.
- Sykkeen hahmottaminen. Jokaiselle oma saundi ja jokainen ottaa vuorotellen iskunsa, samalla lauletaan.
- Oman melodian keksimisessä voi korjata tai sanoa, että kaikki on ihan hyvin.
- Pentatonisia säestysostinatoja vaikka kahdella sävelellä tai kolmisoinnolla. Kun menee, niin voi lisätä re:n ja la:n.
- Pianistit voivat tehdä myös säestyksen omiin kappaleisiinsa. Säestyksiin voi kokeilla terssistemman säestystä tai esimerkiksi c, g, a, g, c rytmillä ti-ti taa taa. Myös mollipentatonista voi kokeilla ja muita säestyskuvioita. Mietitään säestyksiin sopiva oktaaviala.
- Sävelten nimien ja oktaavialojen tunnistusta myös f-avaimella.
- Sävellajien opettelu kvinttiympyrästä.
- Säveljonon sanominen heittelemällä hernepusia. Sama myös terssi, kvartti ja kvintti intervaleilla. Intervallien hahmotus myös laskematta, suoraan nuottikuvasta.
- I-, IV- ja V- asteiden tunnistus ja soitto kappaleista.

TUNTISUUNNITELMAT / TAVOITTEET / Mauno Tolonen

Alkulämmittelyt / laulut / leikit

- o Lattialla piirissä istuen opettaja alkaa napsuttelemaan rytmisellä sormilla ja laulamaan: ”Onko Ella täällä”, muut paitsi kyseinen oppilas vastaavat: ”On Ella täällä”. Samoin jatketaan kaikkien nimet läpi. Piirissä haukotuksia, päristyksiä ja venytyksiä.

Laulut / solfat

- o Puoliympyrässä istuen: Lauletaan duuripentatonista sormista näytön mukaan ensin la tavulla sitten solfilla. Duuriasteikon laulaminen solmisoiden, ensin do:sta do:hon sitten so:sta so:hon. Rouva Hulda Huoleton kappaleen opettelu ensin sanoilla sitten solmisoiden. Asteikon ja Rouva Hulda Huoleton laulamista C-, D- ja B- duureissa.

Oman melodian keksiminen / stemman kirjoitus

- Lauletaan ensin D-duuripentatonista ja opetellaan sitten solfilla neljä tahtia kappaleesta Juokse kellokas. Oppilaille ei kerrota, että kyseessä on oikea kappale. Kappaleesta etsitään myös tahtilaji. Nuotinnetaan tahdit. Tehtäväksi tulee keksiä itse melodiaan vastaus käyttämällä D-duuripentatonisen säveliä. Jokainen soittaa opettajalle vuorollaan oman keksimänsä vastauksen. Pianistit voivat keksiä myös säestyksen kahdella sävelellä ja soinnuilla. Lopuksi paljastetaan, että kyseessä on oikea kappale ja soitetaan säveltäjän versio kappaleen lopusta. Tuotos nauhoitetaan GarageBandilla, josta opetellaan uuden projektin luominen ja audionauhoituksen tekeminen yhdelle raidalle. Ilman solfia laulettua melodiasta kolmisoinnun löytäminen ja melodian nuottinnus oman soittimen avulla.
- Annettuun melodiaan terssistemman kirjoitus ja soitto.

I-, IV- ja V- asteet

- Soitetaan omalla soittimella C-duuriasteikko ja etsitään siitä I- ja V- asteet. Kuunnellaan nauhalta C-duurissa oleva Täti Monika -kappale ja pyritään löytämään siitä sointujen vaihdospaikat. Soitetaan nauhan mukana opettajan käsimerkkien avulla ensin niin, että osa soittaa I- astetta ja osa V- astetta. Lopuksi kaikki soittavat molemmat asteet. Kappale myös nuotinnetaan omaa soitinta apuna käyttäen.
- Soitetaan B-duuriasteikko ja etsitään siitä I- ja V- asteiden sointujen pohjasävelet.
- Kuunnellaan Rouva Hulda Huoleton -kappaletta ja etsitään siitä oman soittimen avulla I- ja V- asteet. Joukkoon kuulumaton sävel on IV- aste, joka annetaan oppilaille. Soitetaan asteita kappaleen mukana, jonka jälkeen kirjoitetaan asteet myös nuottiin. Kappale opetellaan soittamaan ja sovitetään siitä versio, jossa kaikki laulavat, kaikki soittavat melodiaa, puolet soittaa melodia ja puolet säestää I- IV- ja V- asteilla sekä tämä, mutta vaihdetaan osia.

Rytmit

- Puoli-, neljäsosa-, kahdeksasosa ja kuudestoistaosanuottien sekä taukojen kertaus sekä taululta että kehorytmeillä (puolinuotti jalanisku, neljäsosanuotti käsien isku reisiin, kahdeksasosanuotti käsien taputus ja kuudestoistaosanuotti sormen päät yhteen).
- Kilpailu: Muodostetaan kahden – kolmen hengen joukkueet. Istutaan selät vastakkain lattialla niin ettei nähdä mitä muut joukkueet tekevät. Opettaja antaa joukkueille samat, paperille etukäteen valmiiksi tehdyt nuottikuvat. Tehtävä on kirjoittaa jokaisen nuotin päälle vastaava tauko. Voittaja joukkue saa aloittaa seuraavan tehtävän.
- Istutaan piirissä. Neljässä ryhmässä, joista opettaja voi tarvittaessa muodostaa yhden ryhmän. Jokaiselle ryhmälle annetaan yhden tahdin mittainen rytmii, jonka ryhmä esittää muille kehorytmeillä. Muut tekevät perässä. Kun rytmii on opittu, esittää seuraava ryhmä omansa jne. Lopuksi rytmii kirjoitetaan nuoteiksi.

Sävellajit

- Ringissä marssimalla myötäpäivään seitsemän askelta ja pysähdys. Pysähdyksessä samalla taputus. Marssitaan ja hoetaan samalla lorua: ”Gideon, David, Adam ja Eva hyppäsivät fissästä cissään”. Pysähdyksen otetaan taputuksen kanssa mukaan Hei! tai Jou! Kun on riittävästi marssittu ja luettu lorua, pysähdytään ja jäädään edelleen rinkiin. Laitetaan loru liikkeelle koskemalla edellä olevaa olkapäähän. Piirretään lorun avulla kvinttiympyrän toinen puoli (ainakin neljään merkkiin).
- Toisella tunnilla edelleen piirissä, mutta vastapäivään opetellaan edellä mainitulla tavalla loru: ”Fiksusta boksista esiin astuivat despootit Ges ja Ces”. Piirretään kvinttiympyrän toinenkin puoli (ainakin neljään merkkiin).
- Seuraavalla kerralla luetaan molempia loruja ensin kumpaakin muutaman kerran ja sitten niin, että pysähdyksen ja taputuksen kanssa vaihdetaan aina suuntaa ja lorua. Kun tämä toimii hitaasti niin lisätään tempoa.
- Asteikoiden ja I-, IV- ja V- asteiden sointujen kirjoitus duureissa neljään merkkiin.

Sävelten nimet, oktaavialat ja intervallit

- 1- ja 2-viivaiseen oktaavialaan, ylennys-, alennus- ja palautus merkin sekä kiinteän ja tilapäisen etumerkin kertaus.
- Intervallien kertaus priimi-oktaavi alueelta.
- Piirissä istuen hernepussia heitellen sanotaan säveljono C-duurissa
- Sama tersseinä ja kvintteinä.
- Tehtäviä Nuottilassa.

SUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN

- Parilla ensimmäisellä tunnilla oman soittimen mukaan ottamista hieman kritisoitiin, mutta sen jälkeen sitä ei kukaan enää kyseenalaistanut.
- Vaikeita asioita olivat kotitehtävin tekeminen kotona ja melodian nuottinutus. Myös oman soittimen käyttöä arasteltiin aluksi. Terssisteman käsittelyyn ennätettiin vain hieman ja se jäi pinnalliseksi.
- Helposti onnistuivat rytmit.
- Suunnitelman lisäksi yhdellä tunnilla improvisoitiin duuripentatonisella sävelillä niin, että jokaiselle oli annettu jokin kolmisoinnun sävel mitä hän soitti taa, ti-ti, tauko rytmillä silloin kun ei ollut oma improvisointi vuoro. Tässä osa tyytyi improvisoimaan omalla sävelellään rytmittämällä sitä, mutta osa kokeili jo keksiä enemmänkin omaa.
- Juokse kellokas kappaletta käsiteltiin myös niin, että aluksi sointujen pohjasäveltä laulettiin melodian päälle ja sitten niin, että oppilaat säestivät I- ja V- asteen soinnuilla opettajaa, joka soitti melodiaa. Piano ja harmonikka soittivat yhtä aikaa I- asteella d:tä ja a:ta ja V- asteella e:tä ja a:ta. Säestystä myös rytmitettiin taa-aa, taa rytmillä.
- Periodin suunnitelmasta tekemättä jäi oman kappaleen säestys, mollipentatoninen asteikko sekä sävelten nimet f-avaimella.

OPETTAJAN PALAUTE

- Toiminnallisuus teki ryhmästä aivan uuden ja rohkean. Yhdessä tekeminen ja poissa pulpetin äärestä työskentely, jossa mukana on sopivasti liikettä ja paljon laulua, paransivat silmin nähden ryhmädynamiikkaa ja ryhmän rohkeutta itse ilmaisuun jo tämän reilun kahden kuukauden jaksossa.

PERIODI II 6 oppituntia

PERIODIN SUUNNITELMA / Hanne Närhinsalo ja Mauno Tolonen

- Hannen antamasta joululaulumonisteesta kappaleiden tunnistustehtävä sekä uusien rytmien käsittely.
- Soihdut sammuu - ja Kilisee kilisee kulkuset -laulujen opettelu.
- Kehorytmien käyttöä.
- Opetellun rytmin pongaus nuotista tai soitosta.
- Sointuvaihtopaikan pongausta.
- Joka tunti laulamista ja vähän solfaa. Ensin soittimet apuna sitten ilman.
- 1. laulu solfataan tunnilla ja opetellaan seuraavalle kerralle ulkoa solfilla. Seuraavalle tunnille toinen laulu jne.
- Kokeilaan Porsaita äidin oomme kaikki -kappaleesta sävellajin vaihdosta esim. yksi osa ensin.
- Asteikoiden soittamista.
- I-, IV- ja V- asteiden erilaisia käyttötarkoituksia.
- Vartalolta solfaamista myös pareittain niin, että toinen näyttää ja toinen laulaa.
- Tavoite, että kaikki soittavat F – d ja G – e asteikot.
- Luonnollista mollia xylofonin avulla.

TUNTISUUNNITELMAT / TAVOITTEET / Mauno Tolonen

Porsaita äidin oomme kaikki laulun käsittelyä

- o Seisotaan piirissä, lauletaan Porsaita äidin oomme kaikki. Kysymys mistä solfasta laulu alkoi? Lauletaan sama somisoiden ja soitetaan. Kappaletta laulaessa pidetään perussykettä taputtamalla ja lasketaan montako tahtia kappaleessa on kertaus huomioiden. Piirretään tahdit.
- o Huomataan uusi rytmi pisteellinen kahdeksasosa + kuudestoistaosa (taak-ka)
- o Kirjoitetaan kappaleen rytmi itsenäisesti ulkomuistista. Tarkastus tititoimalla.
- o Seisotaan piirissä ja pidetään toisia kädestä. Opettaja soittaa kappaletta. Kuunnellaan sointujen vaihtopaikkoja. Kun sointu vaihtuu nostetaan kädet ylös, kun sointu vaihtuu uudelleen lasketaan kädet alas jne.
- o Jokainen merkitsee itsenäisesti tunnistetut I-, IV- ja V- asteen soinnut nuottikuvaan. Tarkistetaan ryhmänä.
- o Merkitään soinnut myös reaalisointumerkeillä.
- o Transponoidaan kappale F-duuriin ja soitetaan myös tässä sävellajissa hieman.
- o Edellä mainittu sointujen tunnistus tehdään samoin myöhemmin myös kappaleelle Pukki ovelle kolkuttaa.
- o Pianistit ja harmonikat opettelevat säestyssoinnut, muut soittavat perussävelellä.
- o Soitetaan kappale yhdessä alkavan perustaso 1 ryhmän kanssa. Pt 1 ryhmä soittaa rytmikapuloilla laulun rytmiä.
- o Otetaan mukaan dynamiikka pp, p, mf ja f. Ensin piano ja forte neljän tahdin välein vaihdellen, sitten mukaan muutkin voimakkuudet.
- o Keskustellaan mitä kappaleelle on tehty. Sovitus.
- o Leikki kappaleeseen Porsaita äidin oomme kaikki (idea Hannelta): Istutaan ja lauletaan. Laulun porsaita sanan kohdalla pojat nousevat seisomaan ja istuvat heti alas, äidin sanan kohdalla tytöt nousevat ylös ja istuvat heti alas, kaikki sanan kohdalla kaikki nousevat ylös ja istuvat heti alas.
- o Esiintyminen joulukonsertissa
- o Konserttiohjelmassa kappaleen nimen kohdalla on vain kysymysmerkkejä. Kysymys yleisölle tunnistavatko he soitettavan kappaleen. Aluksi soitetaan niin, että pianistit säestävät ja mupe 1 ryhmäläiset soittavat rytmikapuloilla kappaleen rytmiä. Yleisön vastauksen jälkeen soitetaan kuten ensimmäisellä kerralla mutta myös melodia on soitettuna mukana. Kolmannella kertaa kappale soitetaan yhteislauluna yleisön kanssa, jossa yleisöä leikitetään edellä mainitusti. Koska katsomossa oli nousevat tuolit, niin turvallisuus syistä kohdassa, jossa pitäisi nousta ylös nostetaan kädet ylös ja lasketaan alas.

Kappaleen tunnistus nuottikuvasta ilman soittimia

- Tunnistetaan joululauluja nuottikuvan perusteella

Rytmit

- Kehorytmien kertaus: istutaan ringissä: puolinuotti jaloilla lattiaan, neljäsosanuotti taputus reisiin, kahdeksasosanuotti taputus ja kuudestoistaosanuotti sormenpäät yhteen. Rytmikuviot käydään myös yhdessä taululta.
- Opettaja taputtaa kehorytmillä Soihdut sammuu kappaletta ja kysyy oppilailta tunnistavatko he laulun. Kappale lauletaan yhdessä sanoilla.
- Edellisen laulun rytmin opettelu ja sen kirjoittaminen. Tarkistus yhdessä tititoimalla.
- Kappaleesta Pukki ovelle kolkuttaa etsitään uusi rytmi $1/8 + 1/16 + 1/16$ (ti-ta-ka) ja opetellaan se.

Sävellajit ja intervallit

- Istutaan lattialla. Opettajan edessä on xylofoni oppilaita kohden niin, että kaikki näkevät. Lauletaan xylofonin kanssa duuriasteikko solfilla. Lauletaan intervallilaulu ilman laatuja. Kerrataan intervallien laadut (suuret ja puhtaat). Lauletaan intervallilaulu laatuineen ensin xylofonin kanssa sitten ilman.
- Kirjataan intervallit ylös laatuineen.
- Jokainen soittaa vuorollaan xylofonilla toisille jotakin intervallia priimi-oktaavi väliltä, muut näyttävät sormilla oikean vastauksen. Soittaja kysyy joltakin myös aina intervallin laadun.
- Opetellaan suuresta terssistä pieni xylofonin kanssa laulamalla do-mi, do-ma.
- Lauletaan luonnollinen a-molli solfilla. Katsotaan sävelet xylofonista ja huomataan, että a-molli käyttää samoja säveliä kuin C-duuri, mutta lähtee terssiä alemmaksi ja sen perussävel on solfanimeltään la. Opitaan rinnakkaissävellaji. Lauletaan la-do intervallia. Kysymys millainen intervalli se on?
- Kirjoitetaan luonnollinen a-molli nuoteiksi ja soitetaan se omalla soittimella.
- Lauletaan luonnollinen d-molli asteikko ensin xylofonin avulla ja etsitään ja soitetaan se sitten omalla soittimella.
- Opetellaan kappale Keskiyö jo kohta saa.
- Kerrataan duurisävellajit marssimalla ringissä kuten I-jaksossa. Täydennetään kvinttiympyrä rinnakkaismollien osalta.
- Istutaan piirissä ja kerrataan duuriasteikkoisia intervaleja laatuineen. Yksi oppilas kerrallaan sanoo aina seuraavan intervallin ja laadun. Edetään muutama kierros.

GarageBandin käyttöä

- Opetellaan uusien koneiden aukaisu, langattoman hiiren ja näppäimistön käyttöönotto.
- Aukaistaan GarageBand tehtävä, jossa on valmiina kaksi tahtia, nuotit, tauot ja tahtilaji. Katsotaan miltä se näyttää pianorulla- ja miltä partituuri-toiminnoilla.
- Kuunnellaan tahdit.
- Kokeillaan venyttää ja siirtää pianorullasta nuotteja ja katsotaan partituurista mitä tapahtuu.
- Siirretään tehtävä kappaleen alkuun.
- Avataan tehtävä jossa on valmiiksi nauhoitettu kahden tahdin melodia. Kopioidaan ja sijoitetaan se ensimmäisen perään. Siirrellään nuotteja pianorullasta ja katsotaan partituurista mitä tapahtuu.
- Soitetaan alkuperäistä tehtävää koskettimilla mukana.
- Keksitään oma vastaus melodian alun kahdelle tahdille. Käytetään nuotteja c, d, e.
- Luodaan uusi raita ja nauhoitetaan oma melodia siihen jatkoksi valmiille raidalle.
- Tehtävä, jossa on valmiina neljän tahdin melodia kahteen kertaan peräkkäin. Kopioidaan melodia ja siirretään sitä eri stemmihin niin, että uusi stemma alkaa aina tahdin edellisen jälkeen. Saadaan kaanon.
- Opetellaan eri raitojen yksittäinen kuuntelu.
- Tehdään audioäänitys.
- Opetellaan tallennus työpöydälle ja tikulle.

SUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN

- Joululaulutehtävät saatiin kaikki tehtyä. Rytmit tuntuivat helpoilta ja niistä tehtiin pieni lisätehtäväkin. Pukki ovelle kolkuttaa kappaleesta etsittiin nuottikuvasta kaikki ti-ta-ka rytmit.

- Porsaita äidin oomme kaikki -kappaleen esitys onnistui hyvin ja oli yleisölle mukava piristysruiske. Kappaleen säestyksen opetteluun tarvittiin suunniteltua enemmän aikaa, pianosäestys jaettiin nelikätkiseksi. Dynamiikka jäi yhden kerran harjoitteluun eikä sitä toteutettu lopullisessa esityksessä. Rytmin kirjoitus ei onnistunut itsenäisesti, joten se tehtiin yhdessä.
- a-molli asteikkoon kirjoitettiin asteikon lisäksi I-asteen kolmisointu.
- Reaalisointumerkkien kertaus jäi pikaiseksi.
- Kokonaan tekemättä jäivät II-periodin yhteissuunnitelmassa olleet laulujen solfilla ulkoa kotona opettelu. Nuotintamista tuli tässä jaksossa todella vähän.
- Kvinttiympyrä täydennettiin kokonaan ja opeteltiin myös ylennykset ja alennukset hokemalla sekä merkattiin ne kvinttiympyrään.
- GarageBandin osalta ensimmäisellä tunnilla tavoite saavutettiin tallennusta lukuunottamatta. Tehtävää, jossa olisi kopioitu valmista neljän tahdin pätkeä omille raidoilleen ja muodostettu kaanon, ei ennätetty tekemään kokonaan.
- Vastausmelodian nauhoittaminen metronomisykkeen mukaan oli haastavaa.
- Toteutettiin uuden projektin luominen ja tehtiin siihen audionauhoituskokeilu.

OPETTAJAN PALAUTE

- Suunnittelussa oli aika iso asiamäärä ja se aiheutti osittain kiireen tuntua. Varsinkin GarageBand tehtävät, joihin oppilaat muuten innostuivat kun pääsivät koneille, osoittautuivat haastaviksi. Niitä on syytä tehdä hitaammin mikäli haluaa sisällyttää GarageBand-tehtäviä mupe-opetukseen. Siinä tulee samalla oppilaille musiikkiteknologian alkeita.
- Toinen periodi toi mukaan muperyhmän esiintymisen uutena asiana kaikille ryhmäläisille. Mikä mukavinta, koko pilottiryhmä oli halukas heti mukaan. Porsaita äidin oomme kaikki -tehtävä yleisölle oli oppilaista hauska ja siinä pääsi soittamaan enemmän yhdessä.
- Sävellajit, joka on ollut yleensä ottaen vaikea asia hallita, tuntui pienen toiminnan ja loruhokemisen kautta tarttuvan hyvin oppilaiden muistiin.
- Toiminta ja soittaminen mupe-tunnille oli tässä vaiheessa, noin puolessa välin lukukautta, jo varsin luonnollinen osa mupe-tuntia.

PERIODI III 8 oppituntia

PERIODIN SUUNNITELMA / Hanne Närhinsalo ja Mauno Tolonen

- Tehdään lämmittelyjä joskus shh, tap liikkeelle eri suuntiin.
- Keskiyö jo kohta saa monisteesta intervallitehtäviä sekunnit ja terssit
- Lauletaan terssisekvenssi, do-mi, re-fa jne. kumpaankin suuntaan.
- Loppu keväästä tersseihin liittyen Sai keväinen sää laulu.
- Rati-riti ralla laulu nyt heti. Tehdään terssi stemma A-osaan terssiä korkeammalle (muuta oktaavia matalammalle, väliin jääkin seksti) B-osa terssiä matalammalle.
- Kun terssit menevät niin otetaan soituita kaikille eri asteille kuuntelemalla ja laulamalla.
- Kirjasta s. 13 rytmiduetto
- Kirjasta s. 12 harmoniset mollit siihen yhteyteen kun soinnutetaan mollikappaletta.
- Pääsointutehojen laulamista duurissa ja mollissa.
- Harmonisen mollin soinnut esim. Lintu kappaleesta.
- Lauluissa kolmisointujenu hahmottamista, kvintille hyppyjä.
- Lauletaan kolmisointu keholta näytettynä. Myös oppilaat näyttävät mitä muut laulavat.
- Taak-ka rytmin kertaus.

TUNTISUUNNITELMAT / TAVOITTEET / Mauno Tolonen

Alkulämmittelyt / laulut / leikit

- o Seisotaan piirissä. Taputellaan ensin omaa kehoa, sitten kaveria okapäähän, päähän ja siirrytään takaisin omaan kehoon. Haukotuksia, venytyksiä.
- o Taputus yhtä aikaa polviin, siitä vuorotellen reisiin, vatsaan, olkapäihin ja lopuksi taputus ylös. Tähän yhdistetään duuriasteikon laulu solfilla molempiin suuntiin.
- o Taputus kädet yhtä aikaa reisiin do, vatsaan mi, olkapäihin so ja ylös yhteen do, alhaalla kädet yhteen on so. Taputetaan ja lauletaan ensin yhdessä ja sitten niin, että ensin opettaja näyttää ja oppilaat laulavat sitten niin, että joku oppilaista näyttää ja muut laulavat. Jokainen oppilas saa laulattaa muita. Kysymys millainen intervalli on do-mi ja mi-so, entä do-so? Samaa Tehdään myös mollikolmisoinnolla.
- o Lämmittely ringissä olkapäät kiinni toisissa, opettaja kulkee ulkopuolella ja koskettaa jotakin oppilasta selkään, tämä alkaa päästää itse keksimäänsä ääntä jota muut matkivat. Kun opettaja koskettaa toista oppilasta selkään, tämä alkaa vuorostaan päästää itse keksimäänsä ääntä ja kun muut kuulevat uuden äänen he alkavat matkia tätä ääntä.

Rati-riti-ralla kappaleen käsittelyä

- o Opetellaan laulu D-duurissa sanoilla.
- o Kirjoitetaan kappaleen rytmi nuottiviivaston yläpuolelle.
- o Lauletaan kappale solmisoiden. Merkitään solfat rytmin yläpuolelle ja nuotinnetaan kappale.
- o Soitetaan kappale.
- o Etsitään kappaleesta terssit ja ympyröidään ne.
- o Katsotaan suuria ja pieniä terssejä pianosta koskettimet laskemalla. Näytetään myös harmonikasta miten suuret ja pienet terssit ovat näppäimistöillä. Soitetaan suuria ja pieniä terssejä omalla soittimella.

Intervallit

- o Keskiyö jo kohta saa monisteesta tehdään suurten ja pienten sekuntien tunnistusta.

- Jos on e ja f tai h ja c niin on puolisävelaskel, muissa väleissä kokosävelaskel eli pieni ja suuri sekunti. Näytetään sormista mitä tapahtuu jos toisen sävelen korkeutta muutetaan. Väli pienenee tai suurenee. Jos molempia muutetaan samaan suuntaan, niin väli pysyy samana.
- Lauletaan terssisekvenssi molempiin suuntiin. Sama myös xylofonin avulla C-duurissa, ensin solfilla sitten nuottien nimillä. Sama tehdään molempiin suuntiin ja myös omalla soittimella.
- Tunnistetaan suuret ja pienet terssit.
- Lauletaan duuriasteikko ja duurikolmisointu. Tunnistetaan kolmisoinnun terssien laadut.
- Lauletaan molliasteikko ja mollikolmisointu. Tunnistetaan kolmisoinnun terssien laadut.
- Havaitaan mikä ero on duuri- ja mollikolmisoinnolla.
- Lauletaan myös mollikolmisointua keholta.

Asteikko-, sointu- ja intervallitehtäviä

Tehtäviä putkilla:

- Tutustutaan putkiin.
- Putket pöydällä, oppilaille tehtävä muodostaa C-duuriasteikko. Soitetaan asteikko, jonka jälkeen se soitetaan ja lauletaan yhtä aikaa. Käydään läpi myös pääsointutehot.
- Oppilaille tehtävä muodostaa putkista D-duuriasteikko.
- Ensin soitetaan ja lauletaan D-duuriasteikko asteikko molempiin suuntiin yhdessä ja sitten niin, että vain se oppilas joka soittaa laulaa.
- Etsitään asteikosta pääsointutehot ja soitetaan ja lauletaan ne.
- Kysymys: Millaisia sointuja ne ovat?
- Opettaja laittaa taululle Rati-riti-ralla kappaleen sointukierron, joka soitetaan. Mietitään mihin talven aikana käsiteltyyn lauluun se voisi käydä. Kokeillaan laulamalla.
- Muodostetaan luonnollinen a-molliasteikko, joka muutetaan harmoniseksi. Etsitään asteikosta pääsointutehot ja soitetaan ja lauletaan ne.
- Kysymys: Millaisia sointuja ne ovat?
- Tutkitaan millaisista intervaleista mollikolmisointu muodostuu.
- Edellä mainittuja tehtäviä myös F-duurissa ja harmonisessa d-mollissa.
- Tunnistetaan sävellaji kappaleesta Matalan torpan balladi, kirjasta s. 57. ja lauletaan kappale.
- Soitetaan harmoninen e-molli ja sen pääsointutehot. Soinnutetaan Matalan torpan balladi. Soitetaan kappale yhdessä niin, että oppilaat säestävät ja opettaja soittaa melodiaa. Merkitään sointuasteet omaan nuottiin. Säestys soitetaan myös omalla soittimella.

Muita tehtäviä:

- Kirjasta s. 12 tehtäviä kirjoittaa harmoniset molliasteikot sekä niiden I-, IV-, V- asteen soinnut.
- Etsitään omasta soittimesta luonnollinen ja harmoninen d-molliasteikko ja tämän pääsointutehot.
- Lauletaan kappale Keskiyö jo kohta saa. Kysymys: Millainen molli tässä on?
- Palataan kvinttiympyrään, kirjoitetaan d-molliasteikko ja pääsointutehot sekä lauletaan ne.
- Harmoniseen molliin liittyen kirjasta s. 17 laulut 1 ja 2 solfien kirjoitus ja laulaminen.

Do-re-mi laulun käsittelyä

- Lauletaan solmisoiden ensin laulun 16 tahtia ilman rytmiiä. Tunnistetaan asteikkokulut ja hypyt. Kuunnellaan kappale. Kirjoitetaan laulun rytmi viivaston päälle. Tunnistetaan joka toisen tahdin lähtösävel ja nuotinnetaan kappale ensin korvakuulolta ja sitten tarkistetaan oman soittimen avulla. Uutena asiana yhdyskaari.

Rytmit

- Kerrataan rytmejä kuudestoistaosiin saakka.
- Opetellaan sivulta 9 kohotahti ja luetaan rytmit.
- Istutaan ringissä ja luetaan rytmikorteista rytmi ensin tititoimalla ja sitten korttien vaihdon jälkeen niin, että jokainen oppilas keksii oman kehorytmin. Tehtävää saa harjoitella vähän aikaa. Jokainen esittää oman rytminsä vuorotellen ja muut kirjoittavat rytmin kirjaan. Rytmien esittäjä tarkistaa tehtävän toisilta.
- Kirjasta s. 11 kuudestoistaosatauko. Luetaan piirissä sivun 11 rytmeistä ensimmäinen yhdessä ja kaksi seuraavaa jonona. Kun rytmi menee puhtaasti läpi, annetaan itselle aplodit.
- Luetaan sivun 13 rytmiduetto ja vedetään tahtiviivat tehtävään sivulle 15.
- Kirjasta s. 17 alla breve -tahtilaji. Luetaan sivun rytmeistä ensimmäinen yhdessä ja kaksi seuraavaa jonona. Tehdään alla breve -rytmidiktaatti.

Transponointi

- Tunnistetaan sivun 13 laulun 4 sävellaji, merkitään solfat ja lauletaan.
- Transponoidaan kappale h-molliin.

GarageBand

- Rati-riti-ralla -kappale on valmiiksi nauhoitettu omalle raidalleen.
- Tehtävänä on siirtää A-osa oktaavia korkeammalle ja tehdä sen jälkeen siihen terssistema yläpuolella, joka siirretään puolestaan oktaavia matalammalle jotta saadaan lopputulokseksi sekstistema.
- B-osaan tehtävänä on tehdä terssistema melodian alapuolelle.
- Tuotos soitetaan stemmoineen.

SUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN

- Suunnitelma toteutui hyvin. Lintu -kappale vaihdettiin Matalan torpan balladiksi. Kvintti hyppyjä tehtiin, mutta vähän. Tähän yhteyteen säestys tehtiin vain putkilla.
- Terssisekvenssi soitettiin vain ksylofonilla. Suurten ja pienten terssien hakeminen omasta soittimesta jäi myös tekemättä.
- Alla breve -rytmidiktaattia ei myöskään ennätetty tekemään.
- Do-re-mi laulun nuotintamisessa tarvittiin paljon opettajan apua ja se vei paljon aikaa.
- GarageBandilla viimeinen terssistema tekeminen jäi kesken.
- Lisäksi kerrattiin oktaavialoja kirjasta sivulta 10 ja etsittiin omasta soittimesta juurisäveliä ja niiden ylennyksiä ja alennyksiä.

OPETTAJAN PALAUTE

- Putket toivat iloa ja herättivät innostusta. Se, että ryhmässä on vain kuusi oppilasta, tekee putkilla soittamisesta hieman haastavampaa, koska joidenkin täytyy vastata kahdesta putkesta. Soitto silti onnistui hyvin.
- Haastavimpana tehtävänä tässä periodissa oli Do-re-mi -laulun nuotinnus ja seuraavaksi GarageBand-tehtävä. Molempiin tarvittiin paljon aikaa.
- Oppilaat ovat hyvin rohkeita ja kaikki ujous tuntuu häipyneen.

PERIODI IV 6 oppituntia

PERIODIN SUUNNITELMA / Hanne Närhinsalo ja Mauno Tolonen

- Jatketaan molleja.
- Miska soutaa joella -kappale, mukaa III- aste.
- Terssisekvenssi do-mi, re-fa jne. Tähän liittyen Sai keväinen sää laulu.

- Pystyy solfat taululle ja laulattamista tästä.
- Tulevaisuudessa kaikkia asteita laulamalla, esim. do-mi-so duu-uu-ri jne.
- Solfia myös haravalla, ensin opetellaan rytmii, sitten päälle solfat jonka jälkeen haravalla (kartonkisella nuotoillulla nuottiviivastolla, jossa myös kaksi ala-apuviivaa).
- Sointukuuntelu esimerkiksi niin, että ensin opetellaan kappaleen säestys ja sen jälkeen kappale. Opettaja tai joku oppilas soittaa perus sointukiertoa ja oppilaita pyydetään laulamaan päälle jotain.
- Opetellaan terssejä myös niin, että jos välissä on e ja f tai h ja c niin silloin on pieni terssi muuten suuri terssi. Opetellaan näin kaikki juurisävelillä ja sen jälkeen mietitään miten väli on muuttunut jos mukana on ylennyksiä tai alennyksiä.

TUNTISUUNNITELMAT / TAVOITTEET / Mauno Tolonen

Alkulämmittelyt / laulut / leikit

- o Seisotaan piirissä, taputellaan itseä, lähdetään käsistä edetään läpi kehon lattiaan ja takaisin. Käännyttään ja taputellaan kaveria selkään ja palataan omaan itseän.
- o Aletaan laulamaan harmonista a-mollia la-la-la-la-la-la-la, ti-ti-ti-ti-ti-ti-ti-ti jne.
- o Lauletaan a-molliin kolmisoinnut I-, IV- ja V- asteille. Lopetetaan I-asteelle
- o Mennään tiukkaan piiriin olkapäät vastakkain, opettaja kiertää ulkopuolella, koskettaa oppilasta selkään jolloin kyseinen oppilas alkaa laulamaan la:ta, seuraava selkään kosketettu oppilas alkaa laulamaan do:ta ja seuraava mi:tä. Kun opettaja koskettaa uudelleen selkään niin laulu loppuu. Tehdään sama myös IV- ja V- asteilla.

Rytmit

- o Seisotaan piirissä ja aletaan tehdä opettajan mallin mukaan kehorytmiä, jossa taputus on neljäsoanuotti, sormien napsuttelu pään ympäri kahdeksasosa, taputus reisiin kuudestoistaosa ja jalkojen askel puolinuotti. Jokaista rytmiä tehdään neljän iskun verran.
- o Tehdään kierros niin, että laitetaan kehorytmi liikkeelle. Sitten niin, että jokainen saa lähettää oman rytmensä etenemään piirissä.
- o Istutaan piirissä kirja sylissä. Sovitaan tahtilaji. Tehdään yhtä monta tyhjää tahtia kuin on oppilasta paikalla. Jokainen oppilas saa yhden tahdin, johon hän tekee oman rytmensä. Pitää käyttää myös ti-ti ja ta-ka-ta-ka rytmejä sekä kahdeksasosa ja kuudestoistaosa taukoja. Jokainen lukee vuorollaan oman rytmensä ja muut kirjoittavat sen ylös, lukija tarkistaa muilta. Lopuksi luetaan yhdessä koko rytmi.
- o Kirjasta s. 18 rytmit ti-ta-ka ja ta-ka-ti. Luetaan sivun 19 rytmeistä kolme yhdessä ja neljäs kehorytmillä. Oma kehorytmiä saa käyttää. Tehdään oma rytmi.

Sävellajit, intervallit ja I-, IV-, V- asteen soinnut

- o Kerrataan ksylofonilla suuret ja pienet sekunnit, e-f ja h-c ovat pieniä muut suuria. Sama harjoitellaan intervallikorteista.
- o Opettaja laittaa putket kasaan pöydälle. Oppilailta tehtävä muodostaa C-duuriasteikko.
- o Soitetaan asteikko ensin, sitten soitto ja laulu yhdessä.
- o Tehtävä soittaa I-, IV-, ja V- asteen soinnut. Ensin soittamalla, sitten soitto ja laulu yhdessä.
- o Tehtävä muuttaa C-duuri harmoniseksi c-molliksi. Tehdään mollissa samat tehtävät kuin duurissa.
- o Etsitään ja soitetaan omasta soittimesta harmoninen a-molliasteikko ja sen I-, IV- ja V-asteen soinnut. Lauletaan kirjasta s. 17 laulu 1. Kirjoitetaan harmoninen a-molli ja I-, IV-, V- asteen soinnut myös nuoteiksi.
- o Soitetaan putkilla terssisekvenssi do-mi-do, re-fa-re jne. Sama myös solmisoiden.
- o Edelliseen liittyen lauletaan laulu Sai keväinen sää. Tehdään taululle kappaleen rytmi yhdessä, sitten jokainen nuotintaa sen itsenäisesti. Tarkistus laulamalla. Soitetaan kappale.
- o Terssejä harjoitellaan intervallikorteista. Opetellaan, että jos nuottien väliin mahtuu e ja f tai h ja c, niin silloin on kyseessä pieni terssi ja muulloin suuri terssi.

- Tehtävä etsiä Sai keväinen sää -kappaleesta terssit, merkitä ne hakasuluilla ja tunnistaa niiden laatu S vai p.
- Kirjoitetaan taululle pystyyn solfat, lauletaan tästä terssisekvenssi do-mi, re-fa jne. Etsitään pienet terssit. Tästä lauletaan myös ensin I-, IV- ja V- asteen sointuja ja myöhemmin kaikkien asteiden soinnut. Tunnistetaan eri asteiden sointujen laadut duurit ja mollit sekä havaitaan uusi sointu VII-asteella, vähennetty.
- Kirjoitetaan C-duuriasteikko kirjaan ja kolmisoinnut jokaiselle asteelle. Merkitään jokaisen soinnun kohdalle soinnun laatu D tai m ja VII-asteelle v.
- Opettaja soittaa Sai keväinen sää kappaletta sointujen kanssa. Tehtävä on tunnistaa sointuasteet ja merkitä ne nuottiin.
- Kerrataan reaalisointumerkit ja merkitään asteet myös niillä nuottiin.
- Soitetaan säestys, piano ja harmonikka koko soinnuilla, huilut pohjasävelillä. Kun säestys menee niin, oppilaat säestävät opettajaa.
- Taputetaan kehosta duurikolmisointu, taputus reisiin do, lantiolle mi, hartioille so, ylhäälle kädet yhteen do ja alhaalle kädet yhteen so. Sama tehdään mollikolmisoinnolla.
- Opetellaan duuri- ja mollikolmisointujen rakenne suurina ja pieninä tersseinä. Huomataan, että VII-asteen vähennytyssä soinnussa on kaksi pientä terssiä päällekkäin.
- Tehdään kirjasta s. 22 sointujen tunnistus tehtävä, josta tunnistetaan sointujen laatu duuri/molli. Merkitään soinnut myös reaalisointumerkein.
- Tunnilta lähtiessä intervallien tunnistusta jonossa, kun menee voi lähteä.

GarageBand-tehtävät

- Avataan tehtävä, jossa on valmiiksi melodia. Muutetaan kappale harmoniseksi c-molliksi.
- I-, IV- ja V- asteen soinnut ovat valmiina kukin omilla radoillaan. Tehtävä on sijoittaa hiirellä vetämällä soinnut kappaleeseen oikeiden tahtien kohdalle kuulon perusteella. Koska I-asteen sointu esiintyy kahdesti, kerrataan kopiointi ja sijoittaminen. Tulos tarkistetaan kuuntelemalla. Tunnistetaan kappaleesta sekunnit ja terssit laatuineen.
- Tehdään audio nauhoitus kappaleesta Sai keväinen sää. Nauhoitetaan aluksi säestys niin, että valmiiksi nauhoitetun melodian päälle oppilaat soittavat sointujen pohjasävelet. Nauhoitetaan sitten laulu säestyksen päälle.
- Käydään tutustumassa myös Musescor-nuotinkirjoitus ohjelmaan. Tehtävässä on valmis melodia, jonka alla tyhjät viivastot sekä G- että F-avaimella. Tehtävä on kirjoittaa soinnut melodian alle ensin G-avaimella koko nuoteilla ja sen jälkeen F-avaimelle neljäsosa, neljäsosa, puolinuotti rytmillä. Kuunnellaan tuotos.

Pelit

- Viimeisellä tunnilla pelataan lautapeliä, jossa muodostetaan kaksi joukkuetta. Pelissä on erilaisia tehtäviä: rytmin luku, laulun laulu, nuotin, intervallin, ja asteikon kirjoitus eri värisillä magneeteilla taululle.

SUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN

- IV periodin yhteissuunnitelmasta jäi tekemättä sointukierron päälle improvisoitu laulu ja Miska soutaa joella laulu.
- Suunnitelmasta tekemättä jäi harmonisen c-mollin ja sen I-, IV- ja V-asteiden soitto. Sai keväinen sää kappaleen sointujen sijasta soitettiin säestyksessä vain sointujen pohjasävelillä.
- Tehtävä, jossa laulettiin tiukassa piirissä olkapäät vastakkain tehtiin silmät kiinni, koska laulaminen näin lähekkäin herätti niin suurta hilpeyttä. Silmät kiinni laulaminen osoittautui hyväksi kokeiluksi.
- Musescor-tehtävän ennätti tehdä yksi ryhmä, kahdella muulla se jäi kesken.
- Kappaleen nuotintaminen osoittautui kaikkein haastavimmaksi tehtäväksi.
- Viimeisellä tunnilla keskusteltiin pilottivuodesta ja täytettiin kirjallinen palaute.

OPETTAJAN PALAUTE

- Tässä periodissa tuntisuunnitelmat alkoivat olla lähempänä tunnin todellista mittaa ja ennätettiin tehdä lähes kaikki mitä oli suunniteltu.
- Itselleni haastavimpana asiana koko pilotti vuodessa oli mupe opetuksen toteuttaminen GarageBandilla. Ohjelman käytön opetteluun ja sillä sopivien tehtävien toteuttamiseen meni selvästi suunniteltua enemmän aikaa. Tässä myös musiikkitekniikka yhdistyy mupe opetukseen.
- Nuotinkirjoitusohjelmaksi ilmainen, suomenkielinen ja sopivan helposti opittava Musescore toimii oppilaille mielestäni riittävän hyvin. Ammattilaisohjelmahan se ei ole, mutta edellä mainituista syistä voisin sitä oppilailleni suositella ensimmäiseksi nuotinkirjoituksen tutustumisohjelmaksi.
- Sekä GarageBand että Musescore tuovat mukavan lisän mupe tunnin monipuoliseen toteuttamiseen. Tehtävien suunnitteluun ja tekemiseen oppilaiden kanssa niihin on syytä varata lisää tuntiresursseja.
- Kokonaisvaikutelma vuodesta on todella positiivinen. Hanne toi toiminnallisuudella paljon iloa mupe opetukseen ja samaa toiminnallisuutta on käytetty muissakin mupe ryhmissä.
- Koko asioiden opetuskäytäntö on muuttunut tapaan, jolla ensin opetellaan laulamalla, soittamalla ja kehoa kaikin puolin apuna käyttäen ja sen jälkeen vasta otetaan nuotit mukaan.
- Entisen tyylin sijaan, jossa oli paljon eriyettyjä pikku tehtäviä, paneudutaan nyt yhteen kappaleeseen kokonaisvaltaisemmin ja siitä opetellaan mahdollisimman paljon.
- Viimeisen tunnin keskustelussa oppilaiden kanssa kaikki olivat sitä mieltä, että tänä vuonna on ollut kivempaa mupe tunnilla kuin edellisellä. Tämä on näkynyt positiivisesti suoraan myös oppimistuloksissa.